

ՓԱՍՏԵՐ ԵՎ ԹՎԵՐ ԵՄ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Եվրոպական միության և Հայաստանի միջև հարաբերությունները հիմնված են **ԵՄ-Հայաստան Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ)** վրա, որը ժամանակակից, հավակնոտ փաստաթուղթ է: Այն ստորագրվել է 2017թ. նոյեմբերի 24-ին՝ Բրյուսելում տեղի ունեցած Արևելյան գործընկերության գագաթաժողովի շրջանակներում ու 2018թ. հունիսի 1-ից մտել է ժամանակավոր կիրարկման փուլ: Այս համաձայնագիրը Հայաստանի ու ԵՄ-ի համար ի շահ ՀՀ քաղաքացիների համատեղ աշխատանքի հիմք է ապահովում՝ հանուն ժողովրդավարության ու մարդու իրավունքների ամրապնդման, նոր աշխատատեղերի ու գործարար հնարավորությունների ստեղծման, ավելի արդար կանոնների, ապահովման և անվտանգության բարելավման, ավելի մաքուր շրջակա միջավայրի, ինչպես նաև՝ ավելի լավ կրթության ու հետազոտական հնարավորությունների:

ԵՄ-ի Հայաստանում իրականացվող բարեփոխումների առանցքային գործընկերությունը՝ հետո ԵՄ-ն ավելացրեց իր աջակցության ծավալները և 2019 թվականներին դրամաշնորհային տարեկան հատկացումները հասցրեց 65 միլիոն եվրոյի: ԵՄ-ն իր ներկայիս պորտֆելի էական մասն ուղղում է նոր կառավարության բարեփոխումների օրակարգին, մասնավոր հատվածի զարգացմանը, կրթությանն ու թիրախային տարածաշրջանների զարգացմանը: Բացի այդ, 2014թ.-ից ի վեր խառը վարկերի և դրամաշնորհների տեսքով ավելի քան 1 միլիարդ եվրո է ներդրվել Եներգետիկայի, գյուղատնտեսության ու տրանսպորտի հատվածներում:

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

✓ **ԵՄ-ի Հայաստանի երկրորդ ամենախոշոր առևտրային գործընկերներն** է: ԵՄ անդամ պետությունների կապիտալով գործող ընկերությունները ՀՀ խոշոր հարկատուների և գործատուների թվում են: Հայ արտահանողները շարունակում են օգտվել GSP+՝ ռեժիմի շրջանակներում ԵՄ-ի կողմից առաջարկվող առևտրային առավելություններից:

✓ ԵՄ-ն հայաստանյան ընկերություններին տրամադրում է ֆինանսավորում, վերապատրաստում, ինչպես նաև՝ նոր շուկաներ մուտք գործելու աջակցություն՝ այդ թվում իր «EU4Business» («ԵՄ-ն բիզնեսի համար») նախաձեռնության միջոցով: 2009 թվականից ի վեր Եվրոպական միության կողմից ներդրված 40 միլիոն եվրոյի միջոցները նպաստել են ավելի քան 450 միլիոն եվրոյի վարկերի ու լրացուցիչ ֆինանսական օգնության ներգրավմանը: Արդյունքում, օգտվել են **25 000 ՓՄՁ-ներ** և ստեղծվել է շուրջ **3200 նոր աշխատատեղ**:

✓ **ԵՄ-ն Հայաստանի տարբեր մարզերում աջակցում է զբոսաշրջության ոլորտի զարգացմանը**: ԵՄ աջակցությամբ հիմնադրվել են Դիլիջանի զբոսաշրջային տեղեկատվական կենտրոնն ու արվեստների և արհեստների կենտրոնները, գծանշվել և քարտեզագրվել են 11 արշավային արահետներ՝ «Դիլիջան» ազգային պարկում, 300կմ երկարությամբ արահետ էլ՝ Սյունիքի, Գեղարքունիքի և Վայոց Ձորի մարզերում, մշակվել է Ճամբարակի տարածքային բլեռնը, հիմնադրվել են պատմական «Արենի-1» քարանձավի զբոսաշրջային տեղեկատվական կենտրոնը և Աշոցքի լեռնադահուկային կենտրոնը: Այս նախագծերի միջոցով տեղաբնակների համար ստեղծվել է ավելի քան 100 նոր աշխատատեղ, և աջակցություն են ստացել ավելի քան 300 տեղական ՓՄՁ-ներ:

✓ ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող «EU4Regions. աջակցություն Հայաստանում տարածքային զարգացման քաղաքականությանը» պիլոտային ծրագիրն աջակցում է տարածաշրջանային և տեղական տնտեսական զարգացմանը: Նախատեսվում է, որ ծրագրի շնորհիվ կստեղծվի 550 նոր աշխատատեղ և կբարձրանա շուրջ 400 ընկերությունների մրցունակությունը: Հատուկ աջակցություն է ցուցաբերվել 2,800 անհատների՝ վերջիններիս աշխատունակության բարելավման նպատակով, ինչպես նաև՝ շուրջ 700 ձեռնարկությունների: Սրա շնորհիվ ստեղծվել է 460 նոր և կայուն աշխատատեղ:

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱԿԱՅՐ ԵՎ ԿԱՊ

✓ ԵՄ-ն ֆինանսավորում է Հայաստանի և Վրաստանի միջև **Եներգափոխանակման** ու Եներգատարանցման բարելավումը, մասնավորապես՝ Հայաստանը տարածաշրջանային էլեկտրացանցին կապելու ճանապարհով:

✓ Հայ-վրացական սահմանի տեղակայված սահմանային անցակետերը վերակառուցվել և համարվել են ժամանակակից ենթակառուցվածքներով ու սարքավորումներով, պարզեցված ընթացակարգերով և **ժամանակակից սահմանային կառավարման համակարգով**: Մեղրիի սահմանային անցակետի արդիականացման ծրագիրը նախապատրաստական փուլում է:

✓ **ԵՄ-Հայաստան օդային տրանսպորտի համաձայնագրի** ուժի մեջ մտնելը ճանապարհ կհարթի ավելի մեծ թվով ճանապարհորդների փոխանակման, ցածր գների և նոր գործարար հնարավորությունների համար:

✓ ԵՄ ֆինանսական օժանդակությամբ երևանում հիմնանորոգվել է **Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի և տեղեկատվության կենտրոնի (ՇՄՄՏԿ) լաբորատորիան**: Լաբորատորիան կիրականացնի ջրի ժամանակակից փորձաքննություններ: Այն միանշանակ կնպաստի Հայաստանի **ջրային և գետային ավազանների պահպանությանը**:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

✓ ԵՄ-ն աջակցում է Հայաստանում **ժողովրդավարական կառավարման** բարեփոխումներին, օրենքի գերակայությանը, հակախտրականության ուղղությամբ ջանքերին, մարդու իրավունքների առաջխաղացմանն ու պաշտպանությանը, ինչպես նաև՝ հիմնարար ազատություններին՝ ի թիվս այլի՝ մարդու իրավունքների ոլորտում առաջատար ոլորտային բարեփոխումների իրականացման ծրագրի միջոցով:

✓ Հայաստանի **ընտրական համակարգի** թափանցիկության և ամբողջականության բարելավման նպատակով ԵՄ-ն, որպես խոշորագույն առանձին ներդրող, 2.4 մլն եվրոյի աջակցության փաթեթով սատարել է 2019 թվականի դեկտեմբերին կայացած արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունների անցկացմանը՝ ծածկելով տեխնիկական միջոցների ձեռքբերման, ինչպես նաև քաղաքացիական մասնակցության ու ներքին մշտադիտարկման միջոցառումների ծախսերը:

✓ **Արդարադատության ոլորտում** ԵՄ-Հայաստան **ռազմավարական քաղաքականության երկխոսության** միջոցով ԵՄ-ն աջակցում է արդարադատության ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներին՝ Եվրոպական չափանիշներին համապատասխան: Խոսքը, մասնավորապես, վերաբերում է **դատաիրավական բարեփոխումների ռազմավարության համապարփակ վերանայման** ուղղված աջակցությանը: ԵՄ-ն նաև խթանում է դատական համակարգի անկախությանը, հաշվետվողականությանն ու արդյունավետությանը և նպաստում դատական ենթակառուցվածքների բարելավմանը:

✓ ԵՄ-ն աջակցում է **կոռուպցիայի դեմ պայքարում** ՀՀ կառավարության ջանքերին՝ օժանդակելով վերջինիս հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացմանն ու քաղաքացիական նախաձեռնություններին, որոնք խթանում են հակակոռուպցիոն բարեփոխումներին և սատարում են կառավարության հակակոռուպցիոն ջանքերին:

ՀԱՍԱՐԿԱՌԹՅՈՒՆ

✓ ԵՄ-ն աջակցել է Հայաստանում **գենդերային հավասարության** ամրապնդմանն ուղղված ջանքերին, այդ թվում՝ սեռով պայմանավորված հիղության արհեստական ընդհանման մակարդակի իջեցմանը, գենդերային բռնության կանխարգելմանը և աղջիկների ու կանանց քաղաքական և տնտեսական հզորացմանը:

✓ ԵՄ-ն ֆինանսավորել է **քաղաքացիական հասարակության** նորարարական նախաձեռնություններին և սոցիալական ձեռնարկություններին: Մշակվել են նոր աշխատանքային նախաձեռնություններ՝ հաշմանդամություն ունեցող անձանց և նրանց ծնողների համար: Հաշմանդամություն ունեցող անձինք 2018 թվականի դեկտեմբերին կայացած ընտրությունների ժամանակ առաջին անգամ ներգրավվել են տեղական ընտրությունների դիտորդական առաքելություններում: Գյումրիի «Արեգակ» փուռ-սրճարանը Հայաստանում առաջինն է իր տեսակի մեջ, որը բանեցվում է հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց կողմից:

✓ ԵՄ-ի ու ՀՀ-ի միջև **Վիզաների դյուրացման և ռեադիսիայի (հետընդունման) համաձայնագրերն** ուժի մեջ են մտել 2014թ.-ին՝ ավելի հեշտ, ավելի արագ և ավելի եժան դարձնելով վիզաների ստացումը ՀՀ քաղաքացիների համար:

✓ «Էրազմուս Պրոյեկտ» ծրագրի (2014-2020թթ.) շրջանակում Եվրոպայում սովորել կամ դասավանդել է հայաստանցի մոտ 2500 ուսանող և դասախոս, շուրջ 1250 Եվրոպայի էլ նույն նպատակով եկել է Հայաստան: Ի լրումն, շուրջ 8000 երիտասարդ և երիտասարդական ոլորտի աշխատող մասնակցել է կարճաժամկետ փոխանակումային, շարժունակության, ուսումնական և կամավորական ծրագրերի:

✓ Շուրջ 300 հայկական դպրոց և գրեթե 1500 ուսուցիչ է ներգրավվել «**Իթվինինգ Պրոյեկտ**» հարթակում առցանց գործիքների կիրառմամբ գործակցության ընդլայնման նպատակով:

ԵՄ-Ն COVID-19 ՀԱՄԱՎԱՐԱԿԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԱՆԳՆԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՂՔԻՆ

ԵՄ-ն արագ գտնվեց և արձագանքեց COVID-19 համավարակի ժամանակ Արևելյան գործընկերության երկրների հրատապ կարիքներին: «Team Europe» նախաձեռնության շրջանակներում ԵՄ-ն մոբիլիզացրել է ավելի քան **980 միլիոն եվրո** ընդհանուր արժեքով հավակնոտ աջակցության փաթեթ՝ օգնելով վեց երկրների ինչպես հրատապ կարիքների (օրինակ՝ առողջապահության ոլորտին և խոցելի համայնքներին աջակցությունը), այնպես էլ՝ կարճաժամկետ կարիքների լուծմանը՝ ի աջակցություն դրանց սոցիալական և տնտեսական վերականգնմանը:

Այս շրջանակներում Հայաստանի համար մոբիլիզացվել է COVID-19-ի արձագանքման ավելի քան **92 միլիոն եվրո** արժողությամբ անհատական փաթեթ՝ օգտագործելով ընթացիկ և նոր ֆինանսական միջոցների խառնուրդ՝ մարդկանց կոնկրետ աջակցություն ցուցաբերելու համար:

✓ Աջակցություն առողջապահության ոլորտին և անհետաձգելի կարիքներին

- Համագործակցություն ԱՀԿ-ի հետ՝ բժշկական սարքավորումների և անհատական պաշտպանության միջոցների մատակարարման համար, ինչպիսիք են՝ թեստավորման հավաքածուները, դիմակները, ձեռնոցները, ակնոցները, պաշտպանական համազգեստները և խալաթները: Բժշկական և լաբորատոր անձնակազմերի վերապատրաստում:
- Ընդունվել է հանրային առողջապահության ոլորտում էլեկտրոնային առողջապահության միասնական համակարգի ներդրման ճանապարհային քարտեզ: Արդեն իսկ գործում են էլեկտրոնային առողջապահության 6 ռեգիստր և պորտալ:
- Շվեդիայի և Լիտվայի քաղաքացիական պաշտպանության գործակալությունների հետ համատեղ աջակցության ցուցաբերում Արտակարգ իրավիճակների նախարարությանը՝ քաղաքացիական պաշտպանության և աղետների ռիսկերի կառավարումը բարելավելու համար:

✓ Աջակցություն քաղաքացիական հասարակությանը և խոցելի խմբերին

- Արտախերթ դրամաշնորհներ՝ խոցելի քաղաքացիներին, տարեցներին և երեխաներին աջակցություն ցուցաբերելու համար:
- Հեռավար ուսուցման գործիք, որը կրթության հավասար հասանելիություն է ապահովում մեկուսացված համայնքների ավելի քան 350 երեխաների համար:
- Հայաստանում սոցիալական փոփոխություններին և ներառական, կայուն զարգացմանն ուղղված դրամաշնորհներ:

✓ Աջակցություն ՓՄՁ-ներին

- ՓՄՁ-ները և ինքնագաղվածները «EU4Business» նախաձեռնության միջոցով կարող են օգտվել դրամաշնորհներից, վարկերից և գործարար խորհրդատվության հնարավորություններից՝ ճգնաժամին դիմակայելու համար:
- ԵՄ-ն հանդես է եկել մի շարք անվճար առցանց դասընթացների առաջարկով, որոնք ավելի քան 1000 հայկական ՓՄՁ-ների կօգնեն նոր թվային մոտեցումներ մշակել իրենց բիզնեսների համար:

✓ Աջակցություն ֆինակա ճկունությանը

- Հայաստանի Հանրապետության ազգային վարչակազմին ֆինանսական աջակցության ավելացում՝ COVID-19-ի բռնկման և հետագա նմանատիպ ճնշումների դեմ պայքարի համար առողջապահական համակարգի կայունությունն անհրաժեշտ գործիքակազմով ամրապնդելու, COVID-19-ի բռնկման հետևանքների հաղթահարման նպատակով հայաստանցիների համար սոցիալական աջակցության հասանելիություն ապահովելու, ինչպես նաև բիզնեսների տնտեսական վերականգնմանն աջակցելու նպատակով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

արդեն իսկ ցուցաբերված աջակցության օրինակներ

Շիրակի, Տավուշի և Լոռու մարզերում մարդասիրական օգնության փաթեթներ են ստացել ավելի քան

3,000

անապահով տնային տնտեսություններ, այդ թվում՝ տարեցներ, հաշմանդամություն ունեցող անձինք և բազմանդամ ընտանիքներ:

Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակին տրամադրվել են **անհատական պաշտպանության միջոցներ**, այդ թվում՝

6,000 ձեռնոց, **2,300** բժշկական դիմակ, **70** լիտր ախտահանող գել և **5** ոչ կոնտակտային ինֆրակարմիր ջերմաչափ՝ քաղաքացիների հետ անվտանգ և անխափան աշխատանքն ու փոխգործակցությունը հեշտացնելու համար:

ԵՄ-ի

կողմից

աջակցություն ստացած եռաչափ տպիչներ արտադրող «AugmentAR» ընկերությունն արտադրել է ավելի քան

4,000 դեմքի պաշտպանիչ դիմակ և ակնոց ու դրանք նվիրել է

50 հիվանդանոցի: Հաջողությունն ակնհայտորեն ոգեշնչել է ընկերության աշխատակիցներին, ովքեր հիմա աշխատում են արհեստական շնչառության սարքեր տպելու համար անհրաժեշտ ֆայլերի մշակման վրա:

EU4Youth-ը

հայաստանյան

ստարտափներին տրամադրում է

առցանց խորհրդատվություն՝

օգնելով նրանց վերսկսել ու շարունակել իրենց գործունեությունը՝ չնայած COVID-19 համավարակին: Հայ երիտասարդ ձեռնարկատեր Արևշատ Ղարիբյանը ստացել է իր սեփական սննդի վերամշակման բիզնեսը ստեղծելու և աշխատակազմի անվտանգության նոր պահանջներին հարմարվելու աջակցություն ու հաջողությամբ կարողացել է պահպանել արտադրության անխափան գործունեությունը՝ չնայած COVID-19 համավարակին:

ԹՎԵՐ

ԵՄ-ի և Հայաստանի միջև ընդհանուր երկկողմ առևտուրը վերջին 10 տարիներին աճում է՝ 2018 թվականին հասնելով շուրջ **1,2 միլիարդ Եվրոյի:**

ԵՄ-ն աջակցում է բազմաթիվ **հայկական բիզնեսների:**

Այդպիսի օրինակներ են թեյի, մեղրի և չրերի արտադրությամբ զբաղվող «Սարերի բարիք» և «Հօլանի» ապրանքանիշերը, պլաստիկ շշերը պլաստիկ տոպրակների վերածող «Մաքուր Գորիս» շրջանաձև տնտեսության նախաձեռնությունը, եթերայուղերի արտադրությունը, «Թոնիր» հարսանեկան գյուղ» ձեռնարկությունը և «ԱՐԿ» Էկոճամբարը:

ԵՄ աջակցության շնորհիվ **Երևանի մետրոպոլիտենը**

վերազինվել է ժամանակակից շարժակազմերով, ապահովվել է մետրոպոլիտենի առավել անվտանգ գործառնությունը և խնայվել է զգալի չափով Էլեկտրաէներգիա:

7000

տնային տնտեսություններ ստացել են Էներգաարդյունավետ վերանորոգման աջակցություն:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽԹԱՆՈՒՄ

ԵՄ-ի առաջատար հետազոտական և նորարարական ծրագիրը՝ «Հորիզոն 2020»-ը, Հայաստանում սկսել է գործել 2016թ.-ից: Հայաստանյան գիտա-հետազոտական ինստիտուտները, համալսարանները և անհատ հետազոտողները, ինչպես նաև՝ գործարարներն այժմ ԵՄ անդամ պետությունների հետազոտողների հետ հավասար հասանելիություն ունեն ծրագրի առաջարկած հնարավորությունների նկատմամբ՝ սկսած հիմնարար գիտությունից, վերջացած՝ ցուցադրական նախագծերով: 18 նորարարական և հետազոտական նախագծեր, որոնցում ներգրավված են մասնակիցներ Հայաստանից, արդեն իսկ դրամաշնորհ են ստացել «Հորիզոն 2020» ծրագրի կողմից: Առաջին ծրագիրն է իրականացվում նաև Հայաստանում:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԶԵՄՊԻՈՆՆԵՐ

ԵՄ-ն Հայաստանում Էլեկտրոնային կառավարման հիմնական ջատագովն է: Այս դրությամբ, ԵՄ-ի աջակցությունը ներառում է ՀՀ կառավարական հաստատություններում Էլեկտրոնային փաստաթղթաշրջանառության «Մալբրի» համակարգի (անթուղթ նախարարության հայեցակարգ) ներդրումը, հարկային հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգը, քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման Էլեկտրոնային ռեգիստրը, «մեկ պատուհան» սկզբունքով ավտոմեքենաների գրանցման համակարգը, վարորդական վկայականի տրամադրման ավտոմատացված համակարգը, առցանց «Էլեկտրոնային ոստիկանությունը», պաշտոնական նամակագրության www.e-citizen.am պորտալը, Էլեկտրոնային վիզայի համակարգը, Էլեկտրոնային ապրանքի համակարգը, Էլեկտրոնային նոտարը, իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման www.e-draft.am հարթակը, Էլեկտրոնային հարցումների, բողոքների և առաջարկությունների ներկայացման www.e-request.am հարթակը և բիզնեսի գրանցման առցանց համակարգը: Բացի այդ, ներկայում ընթացքի մեջ գտնվող նախագիծը մշակում է կառավարության կողմից մատուցվող ծառայությունների փոխգործունակության միասնական հարթակ և ստեղծում է մեկ պատուհան՝ պետության բոլոր սահմանային անցակետերի համար: Մեկ այլ՝ նոր սկսված նախագիծն էլ նպատակ ունի «ընդունարան» ապահովել Կառավարության փոխգործունակության հարթակի համար՝ քաղաքացիներին և բիզնեսներին հնարավորություն տալով ծառայություններ ստանալ առցանց ռեժիմով:

ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄ

Լեռնային Ղարաբաղի չունձված հակամարտությունը շարունակում է մարտահրավեր լինել տարածաշրջանում կայունության և բարգավաճման համար: ԵՄ-ն, այդ թվում Հարավային Կովկասի և Վրաստանի ճգնաժամի հարցերով իր հատուկ ներկայացուցչի միջոցով աջակցում և փոխյրացնում է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների ջանքերին՝ ի նպաստ հակամարտության խաղաղ կարգավորման: ԵՄ-ն խթանում է նաև վստահության և խաղաղության հաստատման ուղղությամբ քաղաքացիական հասարակության գործունեությունը՝ ի նպաստ պաշտոնական խաղաղության գործընթացին և հակամարտող կողմերի միջև բաժանարար գծերի հաղթահարմանը:

ԵՄ-ն նաև ֆինանսավորում է մի նախագիծ, որն ուղղված է հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման շուրջ փոխանակումների և քննարկումների խթանմանը: